

A könyvtárosok továbbképzése és az irányelvek

Az irányelvek fő célkitűzéseit: a könyvtárak tartalmi munkájának megjavítását, az olvasószolgálati munka megerősítését, a könyvtári munka korszerű formáinak kialakítását csak ideológiai és szakmai téren kiválóan képzett könyvtárosok tudják megvalósítani.

Célkitűzésünk a könyvtárosképzés terén az, hogy a jövőben könyvtárosainknak kivétel nélkül meglegyen a beosztásuknak megfelelő alsó-, közép- vagy felsőfokú szakképzettségük. (A fogalmak tisztázása céljából talán nem felesleges itt megemlítenünk, hogy jelenleg könyvtáros szakképzés felsőfokon az egyetemen és az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjának szervezésében folyik; középfokú szakképzést az érettségizett könyvtárosok ugyancsak a KMK Oktatási Osztályának irányításával kétéves tanfolyamokon nyerhetnek, mégpedig a Művelődésügyi Minisztérium által kijelölt tankegyetemen; az alsófokú szakképzettség megszerzése a tiszteletdíjas könyvtárosok és a nagykönyvtárak technikai segéderői számára rövidesen megindítandó alapfokú levelező tanfolyam elvégzésével lehetséges.) A szakképzettség egyik foka sem jelenti azonban azt, hogy az azt elsajátított könyvtárosok egyszer, s mindenkorra hivatásuk magaslatán állnak és feladatukat a legjobban, a korszerű követelményeknek legmegfelelőbben látják el. A könyvtárosi hivatás sok tekintetben hasonló a pedagógushoz, hasonlóvá kell válnia abban is, hogy a szakképzést — amit mi alapképzésnek tekintünk — itt is rendszeres továbbképzés kövesse, hiszen a könyvtáros éppúgy, mint a pedagógus, lemarad, ha nem kezezi magát állandóan.

Arról senki sem vitatkozik, hogy a rendszeres továbbképzésre szükség van-e, hiszen mindenki belátja, hogy könyvtárügyünk fejlődésének az egyik főfeltétele ez, mégis megszerzésével kapcsolatban rengeteg tartalmi és formai probléma merül fel. Közülük a fontosabbak: mi legyen a továbbképzés tárgya, kik és milyen gyakran vegyenek részt továbbképzésben, milyenek legyenek a továbbképzés egyes formái, ki szervezze őket, mi legyen a KMK Oktatási Osztályának szerepe a továbbképzés szervezésében, illetve összehangolásában?

E kérdések helyes vagy helytelen megoldása kihat az egész magyar könyvtárügy fejlődésére, és ezért érdemes arra, hogy a *Könyvtáros* hasábjain a nyilvánosság elé hozzuk, az év első felében pedig egy, a hálózati központok képvisé-

leiből összehívott értekezleten előszóval is megvitassuk.

A továbbképzés tárgya minden egyes tanfolyamon: 1. A marxista elmélet. 2. Az adott könyvtár gyűjtőkörétől függő irodalom. 3. A könyvtártudomány (ideértve természetesen a könyvtári technika legújabb vívmányait is). E három területen belül az egyes tanfolyamok anyagát mindig differenciáltan kell kijelölni. Problémák akkor adódnak, amikor az egyes könyvtártípusokra és könyvtárosokra vonatkoztatva kell megállapítani, hogy a fent megjelölt ismeretanyagot ki-nek és milyen arányban kell elsajátítania. (Például egy mezőgazdasági könyvtárban dolgozó könyvtárosnak mennyire kell ismernie a mezőgazdasági szakirodalmat, vagy egy ugyanitt dolgozó agrár-mérnöknek a könyvtártudományt.) Ennek megállapítása az adott terület irányítóinak feladata, mi elvként csupán azt szögezzük le, hogy a marxista elméletet mindkettőjüknek egyformán jól kell ismerniük.

A továbbképzésben résztvevő könyvtárosokat kétféleképpen csoportosíthatjuk:

a) Szakképzettségük szerint. Alapelv, hogy továbbképzésben csak olyan könyvtárosok vehetnek részt, akiknek valamilyen fokú szakképzettségük már van, ezért magát a továbbképzést is a már megszerzett alapképzettségből kiindulva kell kialakítani. Helytelen egyes könyvtáraknak az a gyakorlata, hogy az összes könyvtárosokat ugyanabba a továbbképzési formába szorítják bele. Így a továbbképzés egyesek számára azért nem jár eredménnyel, mert az a képzettségükhöz viszonyítva túl magas, mások számára pedig azért ad keveset, mert túl alacsony színvonalú.

b) Néha célravezető, ha a továbbképzésben résztvevő könyvtárosokat munkakörük szerint csoportosítjuk, helyesnek látszik például együttes továbbképzésben foglalkozni a megyei könyvtárvezetőkkel, a megyei könyvtárak csoportvezetőivel, a bibliográfia-szerkesztőkkel, a dokumentációs szolgálati dolgozókkal stb. — még akkor is, ha az egyes munkaköröket betöltő könyvtárosok alapképzettsége nem teljesen egyforma.

Ezzel kapcsolatban merül fel egy másik kérdés is, amit eddig még nem sikerült megnyugtatóan megoldani, az időszakonként megismétlődő továbbképzés. Szükséges-e, hogy a továbbképzés előre meghatározott időszakonként folyjék? Kell-e távlati tervet készítenünk arról, hogy például a megyei könyvtárvezetőket évenként, a csoportvezetőket két-

évenként, a járási könyvtárvezetőket háromévenként (vagy esetleg fordítva) vonjuk be továbbképzésbe, és ugyanígy állapítsuk-e meg a továbbképzés ismétlődését a szakszervezeti, a tudományos- és a szakkönyvtári hálózatok könyvtárosaira vonatkozóan is? Vagy ne készítsünk a továbbképzés területén távlati tervet, és az éves tervekben mindig azoknak a könyvtárosoknak a továbbképzését irányozzuk elő, akik előtt az ország gazdasági és kulturális építéséből folyó legnagyobb feladatok állnak, illetve akiknek munkaterületén újabb, modernebb módszerek alakultak ki. De az is lehetséges — és pillanatnyilag talán ez tűnik a legésszerűbbnek —, hogy e két lehetőséget egyesítsük, és készítsünk ugyan távlati tervet, de ne ragaszkodjunk hozzá mereven, hanem a gazdasági és kulturális élet fejlődéséhez mérten rugalmasan változtassunk rajta.

A továbbképzés egyes formáit illetően ugyancsak vonhatunk le az eddigi tapasztalatok alapján néhány következtetést. Ilyen következtetés többek között, hogy nem célravezetőek a nagylétszámú, túlságosan széles témakörű, csak előadásos formában megtartott tanfolyamok, még akkor sem, ha az egyes témákat annak legjobb szakértői, legkiválóbb előadói ismertetik. Azért nem, mert nem tudjuk megállapítani, hogy a hallgatók mennyit és milyen mélyrehatóan sajátítottak el a tanfolyam anyagából. Mivel a hallgatók ilyen körülmények között passzivitásra vannak kényszerítve, a tanfolyam során gyakorlati foglalkozáson nem vettek részt, kevés annak a valószínűsége, hogy a tananyagot könyvtárosi munkájuk során jól fel tudják használni.

Eddig — tapasztalataink szerint — azok a tanfolyamok voltak a legeredményesebbek, ahol a hallgatók száma nem haladta meg a harmincat, a téma viszonylag szűk volt (pl. társadalomtudományi osztályozó tanfolyam, bibliográfiaszerkesztő tanfolyam stb.), és az anyagot az előadásokon kívül a gyakorlati foglalkozások során a hallgatók tevékeny közreműködésével dolgoztuk fel. Az ilyen tanfolyamokat célszerű a vidéki könyvtárosok részére egy-két hétig tartó, egésznapos foglalkozások, a budapesti könyvtárosoknak pedig hetenként vagy kéthetenként tartott 2—3 órás foglalkozások formájában megszervezni.

Felmerül az a kérdés is, hogy mi a célravezetőbb: az átfogóbb tanfolyamok, vagy témakörönkénti külön tanfolyamok szervezése. Itt sem válaszolhatunk egyértelműen. Véleményünk szerint a rendszeres, időszakonként ismétlődő tanfolyamokat célszerű úgy összeállítani, hogy a tanfolyam tematikájában helyet kapjon mind a marxista elmélet, mind az irodalom, mind a könyvtártudomány. Az időszakos gazdasági, politikai, művelődési kérdések tisztázását szolgáló — vagy a könyvtártudomány legújabb eredményeit ismertető és csak az éves tervben szereplő — tanfolyamokat pedig célszerű egy meghatározott téma sokoldalú, mélyreható tárgyalásának szentelni. Az ilyen tanfolyamokat a lehetőség szerint gyakorlati foglalkozásokkal kell összekapcsolni. (Természetesen gyakorlati foglalkozásokkal kell összekapcsolni az átfogóbb témájú tanfolyamokat is.)

A továbbképzést leghatékonyabban a hálózati központok szervezhetik meg, és bonyolíthatják le. Ők látják a legvilágosabban, hogy a könyvtáraikban dolgozó könyvtárosoknak milyen tárgyú, mélysegű és terjedelmű továbbképzésre van szükségük. De a tanfolyamok összehangolása, az egyes jó tapasztalatok terjesztése céljából helyes lenne, ha a hálózati központok oktatási terveiket a KMK Oktatási Osztályával megbeszelnék, és a tanfolyamok idejéről az Osztályt értesítenék. E célból és a továbbképzés színvonalának megjavítása céljából javasoljuk, hogy minden hálózati központ (beleértve a megyei könyvtárakat is), jelöljön ki egy oktatási felelőst, aki a KMK Oktatási Osztályával állandó kapcsolatot tart (természetesen helyes, ha ugyanaz a személy felelős a szakképzésért és a továbbképzésért is). Az oktatási felelősök továbbképzésével viszont a KMK Oktatási Osztálya foglalkoznék úgy, hogy a közművelődési könyvtárak oktatási felelősei számára mintatanfolyamokat, a tudományos- és szakkönyvtárak képviselői számára módszertani előkészítőket szervezzen.

A KMK Oktatási Osztályának feladata ezen a téren még a közművelődési könyvtárak vezető dolgozóinak (állami és szakszervezeti megyei könyvtárvezetők és csoportvezetők), az általános tudományos könyvtárak (pl. az Orsz. Széchényi Könyvtár, a budapesti Egyetemi Könyvtár és a Tudományos Akadémia Könyvtára, stb.) egyes könyvtároskategorriáinak továbbképzése; továbbá — mint ahogy már ez a fentiekből világosan következik — az egész magyar könyvtáros-továbbképzés nyilvántartása, összehangolása, jó tapasztalatainak elterjesztése.

A könyvtáros-továbbképzés rendszerének kialakítása még csak a jövő feladata ugyan, de a munka az elvek végleges rögzítésig is folyik. A KMK Oktatási Osztályának 1961. évi tervében éppen az ötéves terv irányelveiben lefektetett célkitűzések alátámasztására szerepelnek az olyan továbbképző tanfolya-

mok, mint pl. az olvasószolgálat feladatai a természettudományos világnézetre való nevelés terén, vagy a két dokumentációs tanfolyam (a nagy könyvtárak dokumentációs munkatársai és a megyei könyvtárak olvasószolgálatában dolgozó könyvtárosok számára). A budapesti könyvtárosok számára pedig bibliográfia-szerkesztési továbbképzést is tervbe vetünk. Ebben a tanévben megszervezzük a továbbképzést a mikrofilmtári és a fotolaboratóriumi dolgozók számára, és megtartjuk a megyei könyvtárvezetők első továbbképzését is.

Fentiekben ízelítőt adtunk azokból a problémákból, amelyek megoldására törekszünk a könyvtáros-továbbképzés ki-

alakítása során. Abban a törekvésünkben, hogy a továbbképzést a VII. kongresszus szellemét tükröző könyvtárügyi irányelvek alapján szervezzük meg, az eddigi hazai tapasztalatokból levont következtetéseken kívül sok segítséget nyújt a külföldi, elsősorban a szovjet és népi demokratikus szakirodalom, de nagyon sok segítséget remélünk kartársainktól is. Bizonyosak vagyunk abban, hogy látják e probléma jelentőségét, és ötleteikkel, javaslataikkal hozzájárulnak ahhoz, hogy a magyar könyvtáros-továbbképzés is szocialista könyvtárügyünkhöz méltó színvonalra emelkedjék.

Besenyéiné Bálint Eszter

A szófiai közművelődési könyvtárakról

A bolgár politikai, gazdasági és kulturális élet Szófiában összpontosul, s ennek megfelelően itt van a legtöbb könyvtár is. Az 1959. évi statisztikai adatok szerint a Szófiai Városi Tanács területén összesen 696, ötszáz kötetnél nagyobb állománnyal rendelkező csitaliste-, iskolai és szakszervezeti könyvtár működött; ezeknek együttes könyvállománya 4 655 683 kötet, olvasóinak száma pedig 343 140 fő volt. Megjegyzendő, hogy e számokban nem szerepelnek a Vaszil Kolarov Nemzeti Könyvtár adatai. Ennek könyvállománya 700 255 könyv, olvasóinak száma pedig 21 815 fő. Ugyancsak

nem szerepelnek a szófiai Városi Könyvtár adatai sem (221 075 kötet, 30 169 olvasó), valamint nincs felvéve a kimutatásba az egyetemek és főiskolák könyvtári hálózata sem. A város kis olvasói számára a Gyermekkönyvházban külön könyvtár áll rendelkezésre, melynek állománya 39 525 kötet, a 14 éven aluli olvasók száma pedig 4446.

Az alábbiakban részletes táblázatos kimutatót adunk a szófiai közművelődési könyvtárak számáról, állományáról, évi gyarapodásáról, olvasóinak számáról, a forgalomról és a könyvtárosok létszámáról:

A Szófiai Városi Tanács területén működő közművelődési könyvtárak 1959 végén

Könyvtárak	Üzemi és intézményi	Iskolai	Csitaliste-
	könyvtárak		
A könyvtárak száma	332	261	103
A könyvtárak állománya	1 711 709	2 434 878	459 096
Ebből: műszaki, mezőgazd. és orvosi irod.	251 601	663 850	31 724
Az 1959. évi gyarapodás	162 609	201 756	66 012
Az olvasók száma	146 481	123 195	73 464
Ezek közül 14 éven aluli	5 636	49 250	33 009
Könyvkölcsönzési forgalom (kötetben)	1 235 928	636 979	1 566 777
Hírlap- és folyóiratkölcshzési forgalom	177 755	273 498	7 074
A könyvtárosok száma	201	267	87
Ezek közül:			
Egyetemet végzett	66	143	—
Könyvtárosképző főiskolát végzett	29	33	20
Középiskolát végzett	106	91	—
Ezek közül: tanf. végzett	67	47	67

Igen céltudatos munka folyik a bolgár könyvtárakban a szakirodalom propagandája terén. Az utóbbi években a könyvtárak tudományos anyaga nagymértékben megnőtt. Így a fentebb említett könyvtárakban, ezúttal beleértve a Vaszil Kolarov Könyvtárat és a Városi Könyvtárat is, összesen 1 210 911 kötet

a műszaki, mezőgazdasági és orvostudományi irodalom. A statisztikai adatok tanúsága szerint 1959-ben a fővárosi (üzemi és intézményi) közművelődési könyvtárak együttes állományának 14,6%-a termelési irodalom volt (beleértve a mezőgazdasági és orvosi irodalmat is).